

ZÁRÓDOLGOZAT

Dr. Kozma Anita

2024

Levendula fajok (*Lavandula* spp.) termesztése a Milléri Levendulakertben

Dr. Kozma Anita

Gyógy- és fűszernövények felsőoktatási szakképzési szak, levelező munkarend

Kertészettudományi Intézet, Gyógy- és Aromanövények Tanszék

Belső témavezető: Lakatos Márk mesteroktató, Gyógy- és Aromanövények Tanszék

Zárádolgozatomban a levendulát vettem górcső alá, végig kísértem a történetét, előfordulását, morfológiáját, termesztéstechnológiáját, drogjait és felhasználását.

A levendulát már az ókorban is alkalmazták fertőtlenítésre, illatosításra. A középkorban úgy hitték, hogy megvéd a pestis ellen, illetve a gonosztól. A középkorban parfüm alapanyag volt. A középkori kolostorkertekben szinte mindig megtalálható volt, mert ezek voltak az akkori egészségügyi ellátás központjai. Innen már vannak gyógyhatásáról is írásos emlékek: tüdőbántalmakra, szél- és vizelethajtásra, epepangásra javasolták, illetve álmatlanságra fogyasztották. Neve a latin *lavare* – mosni igéből származik.

A Földközi-tenger vidékéről terjedt el Dél-Európába, majd onnan fokozatosan észak felé. Igényli a sok napfényt, jól tűri a szárazságot, az alacsonyan fekvő tengerparti területeken, sziklás domboldalakon fordul elő leggyakrabban. Őshazájában vadon is él, hazánkban termesztik. A levendula évelő félcserje, mely a föld fölött dúsan bokrosodik, levelei szálasak, keresztben átellenesek, szürkészöldek, szőrözöttek. Virágzata álörvökből álló hengeres álfüzér, kellemes illatú. Termése 4 rekeszes makkocska, de csak a valódi levendula tud csíráképes magot termelni. A francia levendula magról is szaporítható, az angol csak ivartalan módon: dugványozással, tőosztással és bujtással.

Magyarországon a VXII. században Pannonhalmán jelent meg először. Nagyüzemi telepítése Bittera Gyula nevéhez fűződik, aki az 1920-as évek közepén Tihanyban létesített ültetvényt. Nálunk a valódi és a hibrid levendulát termesztik. A telepítést általában ősszel végzik, még a novemberi fagyok előtt, vagy esetleg kora tavasszal. A növény a palánta és a gyökeres dugvány fejlődése alatt, illetve a telepítés után még igényli az öntözést, később ez már nem szükséges. A telepítés utáni évben május végén, június elején vissza kell vágni. Évközben 2-3 alkalommal kell elvégezni a gyommentesítést és a sorközművelést.

Magyarországon jelentős kórokozója nem fordul elő, fontos, hogy egészséges szaporítóanyagot szerezzünk be, jó kondíciójú legyen a növényállományunk, tudjon szellőzni és kerüljük a túlöntözést.

A levendula betakarításának ideje általában június tájéka, ha virágdrogot szeretnénk előállítani, akkor még a bimbók kipattanása előtt, ha illóolajat, akkor a teljes virágzás állapotában célszerű ezt elvégezni. A valódi levendula illóolaja a *Lavandulae aetheroleum* és a virágdrogja a *Lavandulae flos* hivatalos a hatályos VIII. Magyar Gyógyszerkönyvben (Ph. Hg. VIII.). A virágdrog illóolajában és az illóolaj drogban előforduló legfontosabb hatóanyag a linalil-acetát és a linalool.

A népi gyógyászatban teáját emésztést serkentésre, szél-, epe- és vizelethajtásra, nyugtatóként és migrén ellen használják. Levendulafürdő és levendulapárna formájában szintén szorongás csökkentésre, elalvás elősegítésére alkalmazható. Reumatikus panaszok esetén bedörzsölőként is javasolt. Farmakológiai vizsgálatok során igazolták szorongáscsökkentő, nyugtató, feszültség oldó hatását. Állatkísérletekben sima izomgörcs oldást értek el vele, ez alapján az emésztési panaszokra való hatékonysága is bizonyított. Mellékhatása nem ismert, teratogenitást nem mutattak ki, ennek ellenére terhesség ideje alatt alkalmazása nem javasolt. Gyakorló orvosként én is sokszor használom betegeimnél, elsősorban alvászavarokban, zaklatott idegállapokban. Tapasztalatom szerint egy szorongásos állapot, enyhe pánik zavar, bizonytalan mellkasi fájdalom, melynek hátterében nagy valószínűséggel nem szívprobléma áll, egy kis fokú magas vérnyomás vagy alvászavar jó hatékonysággal kezelhető vagy megszüntethető ennek segítségével.

Összefüggő szakmai gyakorlatomat Szolnoktól 7 km-re a Milléri Levendulakertben teljesítettem. Ez egy 2500 m²-es levendula ültetvény, melyet tulajdonosai rekreációs célból hoztak létre. Gazdálkodásuk során megpróbálnak maximálisan odafigyelni a környezet megóvására, helyreállítására, az újra hasznosításra, amennyire lehet ökológiai gazdálkodást folytatnak. Amit csak lehet természetstechnológiai műveletet kézzel végeznek el, illetve csak elektromos gépeket használnak, hogy elkerüljék a növények szennyeződését. Nem használnak növényvédőszereket a termelés során. A két tulajdonos mellett családtagok is segítik munkájukat. A gyakorlatom során a plusz két segítő kéz mindig jól jött, ezért engedték, hogy részt vegyek minden munkafolyamatban. Nagyon élveztem a levendulakertben eltöltött minden munkanapot.

Az egész vállalkozás azért szimpatikus nekem a levendulán túl, mert nem a görcsös akarásról, a mindenáron való haszon termelésről szól, hanem arról, hogy jól érezzük magunkat és próbáljuk az időnket hasznosan eltölteni, segíteni a környezetünknek és adni valami értékeset az embereknek. Ez egy kicsi, kedves, családi és nem profit orientált vállalkozás.

Szakmai javaslataim:

- Választékbővítő jelleggel a valódi és a hibrid levendula több fajtáját telepíteném, akár egy kisebb, elkülönített területen ezzel is gazdagítva az újdonság értéket, egyediséget.
- Nagyobb erőforrást fordítanék arra, hogy a kertet és a programokat minél többen megismerhessék. Létrehoznék akár egy önálló honlapot, ahol információkat, érdekességeket tudnék megosztani az érdeklődőkkel, a programokat tudnám népszerűsíteni. Esteleg a helyi sajtóban és médiában is hirdetném a szedd magad akciót.
- Megpróbálnám esetleg a másik két, szintén ekkor zajló fesztivállal valahogyan összekapcsolni. Ekkor rendezik a Cseresznyefesztivál Nagykörűben, amire a levendulás előtt vezet az útvonal, elég régi és sokak által látogatott rendezvény. A másik a Tiszavirág fesztivál, amely Szolnokon zajlik, talán ezzel is lehetne valahogyan kapcsolódási pontot találni.
- A szolnoki fotósokkal is felvenném a kapcsolatot és helyszínként ajánlanám fel a levendulást.
- Nagyon jó ötletnek tartom, hogy jóga és pilates órákat már tartanak itt, de biztosan több edzőhöz, óraadóhoz is el lehetne juttatni ezt lehetőségként.
- Az ültetvény látogatottsága szempontjából kedvezőnek tartom, hogy kézművesvásár is színesíti a „szedd magad” eseményt, ugyanakkor megfelelő erőforrás biztosításával lehetne szervezni kézműves foglalkozást felnőtteknek és gyerekeknek is, amikor például sókerámiát, fürdősót, fürdőbombát vagy bármi mást készíthetnének.
- Tudom nagyon jól, hogy egyre több általános iskolai osztályban okoz nehézséget, hogy hová menjenek el osztálykirándulásra. Ez a hely tömegközlekedéssel jól megközelíthető, tartható itt természetismeret óra is, de a szomszéd telken kialakított játszóteret is használhatnák a gyerekek, lehetne egy egész osztálynak érdekes programokat, vetélkedőket, sorversenyeket összeállítani, amivel le lehetne kötni őket és tanulni is tudnának természetes környezetben.

A levendula nagyon fontos és jelentős gyógynövény volt már időszámításunk előtt 2500 évvel is és napjainkban is az. Tanulmányaim és záródolgozatom készítése során sikerült elmélyíteni tudásomat erről, a megszerzett ismereteimet összefoglaltam.

Orvosként dolgozom, mielőtt jelentkeztem a MATE Károly Róbert Campus Gyógy- és fűszernövények felsőoktatási szakképzésére nem rendelkezttem sok ismerettel a mezőgazdaságról, tulajdonképpen csak dísznövényeket nevelgettem a lakásban cserépben. 2019-ben vásároltunk egy kis kertet, ott szeretnék a későbbiekben gyógy- és fűszernövényeket termesztetni. Van egy kis, 30 családos méhészetünk is, az idén megszereztem a méhész szakképesítést is, a későbbiekben szeretném a mézet és a gyógynövényeket „házasítani” és különleges mézeket is előállítani.